

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2011-07-27 Nr. 75-190

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis:

Globos (rūpybos) išmokos be tėvų globos likusiems vaikams, kuriems globa (rūpyba) nustatyta šeimynoje, mokėjimas ir panaudojimas.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas (Žin., 1994, Nr.89-1706; 2004, Nr.88-3208).

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

- teisinio reguliavimo pagrindinis tikslas – tobulinti išmokų globojamiems vaikams sistemą ir užtikrinti paramą šeimynoms, siekiant paskatinti šios vaiko globos (rūpybos) formos steigimą bei gerinti šeimynose gyvenančių globojamų vaikų gyvenimo sąlygas;

- įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XIP-127, nuostatą dėl papildomos paramos šeimynoms, kad jose būtų užtikrinamos kokybiškos globojamų vaikų gyvenimo sąlygos, bei vykdyti Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1193 (Žin., 2007, Nr. 118-4817), 7 punkto nuostatą, numatančią gerinti vaikų, netekusių tėvų globos, integracijos į visuomenę sąlygas;

- padidinti nuo 4 iki 8 bazinės socialinės išmokos (toliau vadinama – BSI) dydžio (nuo 520 iki 1040 Lt) globos (rūpybos) išmoką šeimynose globojamiems (rūpinamiems) vaikams ir užtikrinti paramą šeimynoms, kaip palankesnei vaikui globos (rūpybos) formai mažėjant šeimų (fizinį asmenų), norinčių globoti vaikus savo šeimose, skaičiui;

- globos (rūpybos) išmokos šeimynose globojamiems vaikams mokėjimui 2009 metams skirti 1,7 mln. litų, iš jų 65 tūkst. litų administravimui, skaičiuojant, jog šią išmoką gautų 260 globojamų vaikų, kuriems globa (rūpyba) įsteigta 35 savivaldybėse veikiančiose šeimynose.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas:

Lietuvos Respublikos Seimas 2008 m. gruodžio 19 d. priėmė Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą (Žin., 2008, Nr. 149-6016), kuriuo buvo įteisinta nuostata, jog vaikui, kuriam nustatyta globa (rūpyba) šeimoje ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu skiriama 4 BSI dydžio išmoka per mėnesį, o vaikui, kuriam nustatyta globa (rūpyba) šeimynoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu skiriama 8 BSI dydžio išmoka per mėnesį. Ši nuostata įsigaliojo 2009 m. sausio 1 d.

Globos (rūpybos) išmokos padidinimas globojamiems šeimynose vaikams sudarė galimybę užtikrinti vaikų poreikius atitinkančias materialines vaikų augimo ir ugdymo sąlygas, skatino šeimynų steigimąsi.

Pažymėtina, kad globos (rūpybos) išmoka pagal Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (Žin., 2006, Nr. 17-589) 34 straipsnį yra vienas iš socialinės globos vaikams, kuriems nustatyta globa (rūpyba), finansavimo šaltinių.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 978 (Žin., 2006, Nr. 110-4163, 2010, Nr. 65-3244) patvirtintoje Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikoje yra numatyta, kokioms išlaidoms, susijusioms su vaiko socialine globa ir šeimynų veikla, padengti yra naudojama vaiko globos (rūpybos) išmoka. Vadovaujantis šios metodikos 19

punktu, globos (rūpybos) išmoka vaiko, kuriam nustatytas trumpalaikės arba ilgalaikės socialinės globos poreikis šeimynoje, poreikių užtikrinimui yra skiriama 50 procentų visos globos (rūpybos) išmokos (1040 litų), t.y. 520 litų. Pirmiausia ši išmoka naudojama maitinimo išlaidoms, medikamentams, patalynei ir aprangai, transporto išlaidoms, susijusioms su globa (rūpyba), išlaidoms kitoms prekėms ir paslaugoms, susijusioms su vaiko poreikiais (slaugos, ugdymo ir kt.) ir tik po to kitoms būtinoms išlaidoms, tokioms kaip šildymas, elektra, ryšio paslaugos, spaudiniai ir kt. Kita dalis (ne daugiau 50 procentų) globos (rūpybos) išmokos panaudojama šeimos vykdomoms socialinės globos funkcijoms užtikrinti (šeimos dalyvių socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokoms bei gyventojų pajamų mokesčiui apmokėti, finansuoti samdomo socialinio darbuotojo ar jo padėjėjo darbo užmokestį).

Nustatyta tvarka siekiama garantuoti vienodą globojamiems (rūpinamiems) vaikams ir jų poreikių užtikrinimui valstybės skiriamos išmokos dydį tiek šeimynoje, tiek šeimose bei globos institucijoje globojamiems (rūpinamiems) vaikams, t.y. po 520 litų per mėnesį.

Įsigaliojus Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymui (Žin., 2010, Nr. 25-1176) ir buvusiems fiziniams globėjams (rūpintojams) tapus šeimynų dalyviais, iš esmės pasikeitė ir šeimos veiklos organizavimo principai. Dabar šeimyna savo veiklą grindžia bendradarbiavimo ir susitarimo su savivaldybės administracija principais. Savivaldybė beglobius vaikus nukreipia į atskiras vaiko globos (rūpybos) formas, atsižvelgdama į jų teikiamų paslaugų kokybę ir prieinamumą. Pažymėtina, kad šiuo metu veikia 44 šeimos.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis 2010 metais šalyje globojamų (rūpinamų) vaikų buvo 11130, iš jų 6654 vaikai, t.y. 60 procentų nuo bendro globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus, augo globėjų (rūpintojų) šeimose. Šeimynose gyveno 303 vaikai, t.y. 3 procentai. Vaikų globos institucijose augo 4173 globojamų (rūpinamų) vaikų, t.y. 37 procentai.

Per 2011 m. I pusmetį globos (rūpybos) išmoką vidutiniškai per mėnesį gavo 12676 vaikai, išmokai mokėti per minėtą laikotarpį išleista 35248,2 tūkst. litų. Šią išmoką gavo 309 vaikai, kuriems globa (rūpyba) nustatyta šeimynose, išlaidos išmokai mokėti per minėtą laikotarpį sudarė 1821,1 tūkst. litų.

Taigi, šeimynų, kaip vaikai palankesnės globos (rūpybos) formos, skaičiaus augimą lėmė šeimynų veiklą reguliuojantys teisės aktai, o taip pat ir globos (rūpybos) išmokos padidinimas. Atsižvelgiant į tai, kad mažėja asmenų, norinčių globoti tėvų globos netekusius vaikus, sunkėjant globėjų (rūpintojų) fizinių asmenų paieškos procesui ir siekiant kuo skubiau mažinti vaiko globos (rūpybos) nustatymo atvejų vaikų globos namuose, kur vaiko išlaikymo kaštai yra pakankamai dideli, vaikų globos (rūpybos) šeimynose formos aktyvinimas yra pozityvus, nes užtikrina vaiko interesą gyventi šeimos aplinkoje.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Išmokų vaikams įstatymu nustatytus skirtingus globos (rūpybos) išmokų dydžius, priklausomus nuo vaiko globos (rūpybos) formos, sulaukta fizinių asmenų globėjų (rūpintojų) kreipimusi dėl nepakankamos globos (rūpybos) išmokos dydžio šeimose globojamiems (rūpinamiems) vaikams ir siūloma ją didinti. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba informavo Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kad yra gavusi globėjo (rūpintojo) skundą dėl skirtingų išmokų dydžių bei globojamų (rūpinamų) vaikų diskriminacijos.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2011 m. gegužės 9 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VA-P-10-1-5 „Socialinės paramos sistema“ (toliau vadinama – audito ataskaita) nurodoma, kad teisės aktais neužtikrinama vienoda socialinė parama globojamiems vaikams, nes globojamiems vaikams skiriama skirtingo dydžio globos (rūpybos) išmoka, atsižvelgiant į tai, ar jie globojami institucijoje, šeimoje ar šeimynoje. Audito metu nustatyta, kad iš vaiko globos (rūpybos) išmokos išskaičiavus šeimos dalyvių socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokas, vaiko globos (rūpybos) išmoką sudaro daugiau nei 937 litai. Šeimynoje globojamo vaiko globos (rūpybos) išmoka, jei šeimyna nesamdo darbuotojų, yra, priklausomai nuo globojamų vaikų skaičiaus, didesnė, nei vaiko, globojamo (rūpinamo) globos institucijoje ar šeimoje. Auditorių nuomone,

šeimynoje globojamam vaikui turėtų būti skiriama tokio pat dydžio globos (rūpybos) išmoka, kaip ir kitiems globojamiems vaikams.

Šeimynos bei Lietuvos šeimynų asociacija yra kreipusios į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkę, Seimo narius bei Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliariją dėl šeimynų ir jose globojamų (rūpinamų) vaikų problemų. Šeimynų netenkina Išmokų vaikams įstatymo 8 straipsnio 6 dalies nuostata, kurioje nustatyta, jog vaikui ar asmeniui, kuris mokosi pagal bendrojo lavinimo ir (ar) pagal formaliojo profesinio mokymo programas ir yra išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę ir maistą) bendrojo lavinimo mokyklos ar profesinio mokymo įstaigos bendrabutyje, mokama 2 BSI dydžio globos (rūpybos) išmoka per mėnesį, t.y. 260 litai, nors tokio dydžio išmoka yra mokama visiems globėjams (rūpintojams), nepriklausomai nuo globos (rūpybos) formos.

Be to, pagal esamą teisinį reguliavimą, pasibaigus globai (rūpybai) dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo, besimokantis buvęs globotinis gali gauti 4 BSI dydžio globos (rūpybos) išmoką pats, išskyrus atvejį, kai besimokantis vyresnis kaip 18 metų asmuo lieka gyventi ir yra išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę, maistą ir kitas paslaugas) socialinės globos įstaigoje, kurioje iki pilnametystės jam buvo nustatyta globa (rūpyba). Išmoka mokama socialinės globos įstaigai. Šeimynų teigimu, Išmokų vaikams įstatyme turi būti nustatyta galimybė mokėti globos (rūpybos) išmoką globėjui (rūpintojui) tuo atveju, kai besimokantis pilnametis asmuo lieka gyventi šeimynoje ir gauna socialines paslaugas šeimynoje, nes pasibaigus vaiko globai (rūpybai), pilnamečiai vaikai dažnai lieka gyventi šeimynoje iki bendrojo ugdymo mokyklų ar kitų mokymo įstaigų pabaigimo, tad šeimynai tenka jų išlaikymo finansinė našta.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą:

Išmokų vaikams įstatymu nustatytas globos (rūpybos) išmokos mokėjimas šeimynoje globojamiems (rūpinamiems) vaikams tobulintinas. Siūlytina šio įstatymo nuostatas patikslinti suvienodinant globos (rūpybos) išmoką visiems globojamiems (rūpinamiems) vaikams nepriklausomai nuo globos (rūpybos) formos.

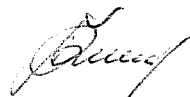
Parengtą projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka teikti svarstyti Lietuvos Respublikos Seimo 2011 metų rudens sesijai.

Piniginės paramos skyriaus
vedėjo pavaduotoja

Tatjana Knyzienė

Socialinių paslaugų skyriaus
vyriausioji specialistė

Aldona Šlajutė

Vaikų ir jaunimo skyriaus
vyriausiasis specialistas

Ričardas Černiauskas